

Válogatás a történész könyvespolcáról

Béctől Kairóig...

KOMÁR KRISZTIÁN

Az Osztrák-Magyar Monarchia és Egyiptom kapcsolatai. Szeged, 2012.

Az *Osztrák-Magyar Monarchia és Egyiptom kapcsolatai 1882–1914* című doktori értekezés 2012-ben jelent meg Szegeden. Szerzője, Komár Krisztián a Szegedi Tudományegyetem Történelemtudományi Doktori Iskolában szerezte meg doktori fokozatát 2006-ban.

A dolgozat megírásának célja egyrészt hogy egy új, még kevésbé feltárt, kutatható területre hívja fel a figyelmet, másrészt hogy globális keresztszemetet adjon osztrák–magyar–brit–egyiptomi relációban, Afrikában. Az Osztrák–Magyar Monarchia a 19. században mintegy presztízből jelent meg a Nílus térségében, és hatalmi harcokból, ha nem is közvetlenül, de kivette a részét. Egy esetleges passzív magatartás ki nem mondott üzenet lett volna az Egyiptomért rivalizáló nagyhatalmak felé, azt közvetítve felőlük, hogy egy meggyengült államszervezettel számolhatnak, melynek a belpolitikai harcok kötik le az erejét. Ezt megelőzendő a Monarchia igenis képviselte érdekeit a fáraók országában, mely végül Nagy-Britannia gyarmata lett. Ugyanakkor nem mellékes indok a keleti piacok feltáratlansága sem és az osztrák–magyar gazdasági érdekek képviselése Észak-Afrikában, valamint a Földközi-tenger térségében. Geopolitikai szempontból tekintve Egyiptom azért is kerülhetett számításba, mert Alexandria nagyon közel található a Monarchia akkori legnagyobb kikötővárosához, Trieszthez. A politikai és gazdasági (kereskedelmi) okok mellett nem elhanyagolandó a pozitív „országimázs” kiépítése sem. Itt megemlíthető az osztrák és magyar építészek jelentősége, a konzulátusok gazdasági és védnöki szerepe, vagy

akár a Monarchia értelmiségének (üggyédek) jelenléte a fáraók országában.

A mű négy szerkezeti egységre osztható. A rövid bevezetés után bemutatásra kerül Egyiptom helyzete a 19. századi nemzetközi diplomáciában. Az *Egyiptom a nemzetközi diplomácia erőterében a 19. században* című fejezet tömör, tablószerű történelmi áttekintés, mely külön kitér a legfontosabb egyezményekre, békékre. Bemutatásra kerül

az egyiptomi angol dominancia kiépülésének folyamata, melynek történelmi előzménye a francia–brit rivalizálás Afrikában. Teszi a szerző mindezt úgy, hogy közben nem hagyja figyelmen kívül az osztrák–magyar relációkat sem.

A kötet második része – *Diplomáciai kapcsolatok az Osztrák–Magyar Monarchia és Egyiptom között* – Egyiptom és az Osztrák–Magyar Monarchia diplomáciai kapcsolatainak kiépülésével foglalkozik 1718 és 1914 között. Az olvasó megtudhatja, hogyan alakult ki a konzuli intézményrendszer, mik voltak a konzulok fel-

adatai, hogyan valósult meg mindez a gyakorlatban, kik képezték a diplomáciai testület tagjait. Míg az előző szerkezeti egység főleg elméleti síkon mozog, megjelölve a fontosabb évszámokat és eseményeket, ez a fejezet már a gyakorlati megvalósulásba enged bepillantást, igaz, csak a diplomáciai-politikai életbe, de ezzel is közelebb hozva Egyiptomot.

Az *Osztrák–Magyar Monarchia állampolgárai Egyiptomban* elnevezést viselő szerkezeti egység már az egyiptomi mindennapi életre helyezi a hangsúlyt az európai kolónia szemszögéből. Név szerint bemutatásra kerülnek osztrák és magyar építészek, politikusok, szereplők a gazdasági életből, de ugyanígy jóléti intézmények és segélyegyletek is. A fejezet külön érdekessége Egyiptom és „Magyarország” kapcsolatainak még szorosabbá fűződése, egy vegyes házasság kapcsán. A szerző ugyanis

feltár előttünk egy kevésbé ismert szerelmi viszonyt II. Abbász Hilmi és Szendrői Török May között. Itt olyan érdekességek olvashatók, mint hogy a magyar diplomácia miképpen kezelte ezt a nem éppen diplomáciai kérdést, a két eltérő kultúra egyvelege mit eredményezett, vagy éppen az iszlám hagyományok és az európai értékrend ütközése.

A záró fejezet – *Egyiptom és az Osztrák–Magyar Monarchia kereskedelmi kapcsolatai* – főleg konzuli éves jelentésekre támaszkodva készült el, így kerülhetett bemutatásra a Monarchia keleti irányú gazdasági tevékenysége, pontos számadatokkal alátámasztva. Többek között kiderül az is, mely tényezők nehezítették a kereskedelmet a két fél között (lassú és drága szállítás, nincs egységes pénz és mértékegység), mik voltak a jellemzően forgalomban levő árucikkek, melyik város rendelkezett a legfontosabb felvevő piaccal Egyiptomban.

A dolgozat tölcserés szerkezete nagyon jól érzékelhető, amint a nemzetközi szintéről szűkül Egyiptomra, majd a legszorosabbá az ott élő osztrák és magyar kolónia, valamint a két fél közti kereskedelmi kapcsolatok bemutatásaival válik. A konklúzióban a szerző felvet további vizsgálatokat a címben megjelölt perióduson belül, még több közel-keleti és észak-afrikai ország, valamint az Osztrák–Magyar Monarchia között. Így még komplexebb kép alakulhatna ki a Monarchia adott korra vonatkozó kül- és belpolitikájáról. A kötet pozitívumaihoz sorolhatók a fejezetek végén található rövid rezümék, az egyiptomi élet megértéséhez elengedhetetlen fogalmak pontos meghatározása (például *kedive*), táblázatok és térkép beszúrása, vagy épp egy nagyobb lélegzetű idézet beillesztése, akár a kor hangulatának érzékeltetéséért, akár a még pontosabb helyzetfeltáráért. Fontos azt is hangsúlyozni, hogy az értekezést még színesebbé és érdekesebbé teszik azok az információk, melyek a mindennapi életet mutatják be Egyiptomban. Ezáltal a dolgozat azon olvasók számára is könnyen érthetővé, olvasmányossá és érdekfeszítővé válik, akik a térséget eddig kevésbé mélyrehatóan ismerték.

NAGY GEORGINA n.ginagee@gmail.com

A „Homok Atyja” és Rommel

ALMÁSY LÁSZLÓ

Rommel seregénél Líbiában

Első kiadás: Budapest, 1943, Stádium. Új kiadás: Budapest, 1999, Dénes Natur Műhely

Tőlünk térben igen távoli hadszíntéren, a Líbiai-sivatagban lezajlott második világháborús eseményekről igen kevés közvetlen ismeretünk van. Köztük még kevesebb a személyes hangvételű, személyes véleményeket is megfogalmazó magyar nyelvű dokumentum.

Ez alól kivételt képez Almásy László műve, amely a katonai útleírások egyik igen sajátos darabja, hiszen egyszerre tekinthető geográfiai leírásnak és a hadtörténeti memoár összefonódásának, egyfajta kölcsönösséget feltételezve közöttük.

Almásy László Ede – vagy, ahogy beduin barátai nevezték, a Homok Atyja – világos, áttekinthető stílusban írt könyve egyszerre nyújt széleskörű betekintést az afrikai katonalelet minden visszásságába, az áldatlan háború okozta pusztításba, ugyanakkor rávilágít arra is, hogy az embertelen, értelmetlen öldöklés közepette is megjelenik az emberiesség, mint legfőbb emberi érték. Ez a kettősség végig vonul a könyv valamennyi fejezetén.

Ugyanakkor, a szerző szemlélteti a sivatag képe nyújtotta színskála káprázatos gazdagságát, mintha ezzel kárpótolni akarna a borzalmakért, olyan érzést keltve az olvasóban, hogy a sivatag végtelen gyönyörűsége, Líbia romantikája kárpótol minden rosszért.

A bevetésből való éjszakai hazatérés nehézségeit élhetjük át a könyv első fejezetének sorain keresztül, amikor a holdvilág sütötte éjszakában az egyetlen támpontot a Földközi-tenger partját mosó vörösés kékes vize, valamint néhány – a távoli emberi települések – parányi fénypontja jelenti. A következő részekben bepillantást kapunk a háborús borzalmakba, de arról is megbizonyosodhatunk, hogy „az afrikai harctér szelleméből nem vezett ki a lovagiasság sem”. Pár képkocka erejéig az éjszakai légítámadás „idillikus óráinak” lehetünk részesei és megismerhetjük a légítámadás „filozófiáját”. Egy másnak ellentmondó benyomások: a kegyetlenség, pusztítás és az emberiesség, önfeláldozás egyaránt az afrikai hadszíntér része.

Külön fejezetben kerül sor a „commandos” fogalmának tisztázására, akiket a szerző különleges kiképzésű, önkéntes katonák csoportjaként mutat be, akik gyilkos merényleteket hajtanak végre a háborúban. Tevékenységükhöz kapcsolódóan számtalan kérdést fogalmaz meg a szerző: Vajon teljesen önként vállalkoztak erre a szerepre? Hol húzódik a határ a közönséges gyilkosság, és a hadviselés között? Hol kezdődik, és hol végződik a háború fogalma?